

«Προγράμματα ανταλλαγής μαθητών και αδελφοποίησης σχολείων: καταγραφή αποτελεσμάτων και εντυπώσεων»

Μπαμπαλή Άννα

Καθηγήτρια Πιάνου, Μουσικό Σχολείο Πειραιά
anna_babali@yahoo.co.uk

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εισήγηση αυτή έχει σκοπό να παρουσιάσει τα γνωστικά οφέλη που πρόσφεραν σε μαθητές και συμμετέχοντες καθηγητές τα προγράμματα ανταλλαγής και αδελφοποίησης σχολείων, τα οποία πραγματοποιήθηκαν από το Μουσικό Σχολείο Πειραιά, κατά τα έτη 2013 ως και το 2016. Αναφέρονται με λεπτομέρεια οι ειδικές γνώσεις που αποκόμισαν οι μαθητές μέσα από τις επισκέψεις τους σε πόλεις, μουσεία και χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς, συσχετίζοντας αυτές με τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται εντός της σχολικής τάξης. Παράλληλα καταγράφονται οι γενικές γνώσεις και οι δεξιότητες που αποκόμισαν οι μαθητές. Τελικός στόχος είναι να παρουσιαστεί η γνώμη των μαθητών που συμμετείχαν, όπως αυτή φαίνεται στις απαντήσεις που έδωσαν σε σχετικό ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο και αποτυπώνεται σε σχεδιαγράμματα, αλλά και όπως οι ίδιοι δηλώνουν στις εντυπώσεις τους στον ηλεκτρονικό τοίχο της εφαρμογής radlet.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: ανταλλαγές μαθητών, αδελφοποίηση σχολείων, τέχνες, μουσειοπαιδαγωγική

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΣΤΟΧΟΙ

Το Μουσικό Σχολείο Πειραιά πραγματοποίησε τέσσερα προγράμματα μαθητικών ανταλλαγών και αδελφοποιήσεων από το 2013 μέχρι και το 2016. Σε αυτά συμμετείχαν συνολικά σαραντατρείς μαθητές, από τις τάξεις Γ' Γυμνασίου μέχρι και Γ' Λυκείου. Το μόνο κριτήριο επιλογής τους ήταν η καλή ως άριστη γνώση της αγγλικής γλώσσας. Τα περισσότερα από αυτά τα προγράμματα λειτούργησαν στο θεσμικό πλαίσιο των πολιτιστικών προγραμμάτων, μέσω της πλατφόρμας των προγραμμάτων eTwinning, με σχετικές διακρατικές συνεργασίες. Τα σχολεία με τα οποία έγιναν οι συνεργασίες είναι τα παρακάτω:

- 1) Το κρατικό Λύκειο Capriotti στο San Benedetto del Tronto, στην Ιταλία.
- 2) Το κρατικό Λύκειο Majorana στην Μπολόνια της Ιταλίας.
- 3) Τοκρατικό Λύκειο Fuerte Nueva στην πόλη El Ejido της Αλμερίας στην Ισπανία και
- 4) Το κρατικό Λύκειο Bernat El Ferrer στην πόλη Molins de Rei της Καταλονίας.

Σκοπός αυτής της εισήγησης είναι να καταγραφούν με λεπτομέρεια οι ειδικές γνώσεις που αποκόμισαν οι μαθητές από τις επισκέψεις σε πόλεις, μουσεία και χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς, συσχετίζοντας αυτές με τα

γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στο σχολείο. Παράλληλα καταγράφονται οι γενικές γνώσεις και οι δεξιότητες που αποκόμισαν οι μαθητές. Τελικός στόχος είναι να παρουσιαστεί η αποτίμηση των προγραμμάτων αυτών, σύμφωνα με τη γνώμη των μαθητών που συμμετείχαν, όπως αυτή φαίνεται στις απαντήσεις που έδωσαν σε σχετικό ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο και αποτυπώνεται σε σχεδιαγράμματα, αλλά και όπως οι ίδιοι δηλώνουν στις εντυπώσεις τους στον ηλεκτρονικό τοίχο της εφαρμογής radlet.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την πραγματοποίηση των ερευνητικών εργασιών των μαθητών βασίζεται στην μέθοδο project (Ματσαγγούρας, 2011). Η παρούσα εισήγηση είναι μια μελέτη περίπτωσης, που χρησιμοποιεί τις αρχές της ποσοτικής επιστημονικής έρευνας με σκοπό να αποτυπώσει ευκρινέστερα την άποψη και τις εντυπώσεις των συμμετεχόντων μαθητών. Χρησιμοποιήθηκε η εφαρμογή Google forms για να συσταθεί ερωτηματολόγιο που περιελάμβανε εικοσιμία ερωτήσεις και η εφαρμογή messenger για να σταλεί σε όλους τους συμμετέχοντες μαθητές. Παράλληλα η εφαρμογή Radlet βοήθησε τους μαθητές να καταγράψουν οι ίδιοι τις εντυπώσεις τους σε ηλεκτρονική μορφή.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ: Επίσκεψη των μαθητών στους παρακάτω χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς και σε μουσεία.

- Σπίτι- Μουσείο του G. Rossini στο Pesaro της Ιταλίας.
- Κονσερβατόριο «G. Rossini» στο Pesaro της Ιταλίας.
- Μουσείο μουσικών οργάνων της πόλης της Ρώμης.
- Εθνικό Μουσείο G.Verdi στο Busseto της Β. Ιταλίας.
- Μουσείο μουσικών οργάνων στην Μπολόνια, Ιταλία.
- Μουσείο κιθάρας στην Αλμερία, Ισπανία.
- Η όπερα στην Σκάλα του Μιλάνου- Μουσείο της όπερας.
- Μουσείο μουσικής με ποικίλα μουσικά όργανα στη Βαρκελώνη.
- Όπερα της Βαρκελώνης.
- Μουσείο- Σπίτι του S. Dali, Καταλονία.
- Παλαιοχριστιανικά Μνημεία της Ραβένα, Ιταλία (UNESCO).
- Κρύπτη της Sagrada Familia, Βαρκελώνη (UNESCO).
- Αρχιτεκτονικά μνημεία του Antonio Gaudi, Καταλονία (UNESCO).
- Παλάτι της Μουσικής στη Βαρκελώνη (UNESCO).
- Κρατίδιο του Βατικανό (UNESCO).
- Ιστορικό Κέντρο του Urbino, Ιταλία (UNESCO).
- Βενετία (UNESCO).
- Χώρος πολιτιστικής κληρονομιάς Alhambra, Ισπανία (UNESCO).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ: Ειδικές γνώσεις

Μέσα από τις ξεναγήσεις που παρακολούθησαν οι μαθητές από τους ειδικούς, στους παραπάνω χώρους πολιτισμού, αλλά και από τις εμπειρίες τους κατά τη διαμονή τους στη φιλοξενούσα πόλη, αποκόμισαν τις παρακάτω

ειδικές γνώσεις, που σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται εντός της σχολικής τάξης. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι μαθητές, επιστρέφοντας από το εξωτερικό, εκπόνησαν εργασίες για τις περισσότερες από τις παρακάτω αναφερόμενες ειδικές γνώσεις:

- Για τα μουσικά όργανα από διάφορες χώρες του κόσμου, μέσα από ηχητικά παραδείγματα, στα μουσεία μουσικών οργάνων της Ρώμης και της Βαρκελώνης. Έτσι κατανόησαν στοιχεία του πολιτισμού της χώρας προέλευσης των μουσικών οργάνων, καθώς και το κοινωνικό-ανθρωπολογικό ρόλο που φέρει η μουσική στην καθημερινότητα των κατοίκων της κάθε χώρας, δηλαδή, στοιχεία της μουσικής λαών του κόσμου, τα οποία διδάσκονται στο μάθημα της Ιστορίας της Μουσικής στο Γυμνάσιο.
- Για τα πληκτροφόρα όργανα προκλασικής περιόδου (σε Ρώμη- Μπολόνια-Μιλάνο), αναγνωρίζοντας τα διάφορα είδη ανάλογα με τον μηχανισμό των οργάνων, τον ήχο που παράγουν, το σχήμα και το μέγεθος τους, καθώς και την έκταση των φθόγγων-πλήκτρων που αυτά έχουν. Έτσι έμαθαν να ξεχωρίζουν τα σύγχρονα από τα προκλασικά πληκτροφόρα όργανα. Τα στοιχεία αυτά τους βοήθησαν στην καθημερινή σχολική πράξη στο μάθημα της οργανογνωσίας, αλλά κυρίως στο μάθημα του πιάνου, έτσι ώστε να κατανοούν και να ερμηνεύουν πιο σωστά έργα προκλασικής περιόδου, που περιλαμβάνονται στην διδακτέα ύλη τους (Μαρκέα, κ.α. 2015).
- Για τη ζωή και το έργο του σπουδαίου συνθέτη όπερας G. Rossini μέσα από χειρόγραφα του ίδιου, από προγράμματα συναυλιών της εποχής του και από φωτογραφίες και επιστολές δικές του. Έτσι, έμαθαν για την τέχνη της όπερας στην Ιταλία την περίοδο που έζησε αυτός ο συνθέτης και συμπλήρωσαν τις γνώσεις τους επάνω στο κεφάλαιο της Ιστορίας της Μουσικής, που σχετίζεται με την όπερα στη Ιταλία.
- Για τη ζωή και το έργο του σπουδαίου συνθέτη όπερας G. Verdi, του οποίου είδαν χειρόγραφα και προσωπικά του αντικείμενα, όπως τα γυαλιά και το πιάνο του. Βίωσαν την ατμόσφαιρα από όπερές του, μέσα στις ειδικά διαμορφωμένες αίθουσες με σκηνές από τις παραστάσεις κάθε όπερας, ενώ ακούγονταν ηχητικά αποσπάσματα από αυτές.
- Για την αρχιτεκτονική και την ιστορία κατασκευής του κτιρίου του θεάτρου στη Σκάλα του Μιλάνου, την ιδιαίτερη ακουστική του χώρου και το ιστορικό των σημαντικότερων παραστάσεων με διεθνούς φήμης λυρικούς σολίστες, όπως η Ελληνίδα Μαρία Κάλλας.
- Για την ιστορία, την αρχιτεκτονική, την εσωτερική διακόσμηση και την ακουστική της όπερας της Βαρκελώνης, καθώς και τη ξεχωριστή εσωτερική διακόσμηση της αίθουσας στο Παλάτι της Μουσικής στη Βαρκελώνη, που έχει αξιολογηθεί από την UNESCO ως χώρος πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Για την ιστορία της κιθάρας στο μουσείο του Antonio de Torres (σπουδαίου ανδαλουσιανού κιθαρίστα και κατασκευαστή της ισπανικής κιθάρας). Οι μαθητές είδαν πολλούς διαφορετικούς τύπους κιθάρας κατασκευής του. Τέτοιες πληροφορίες είναι ιδιαίτερα χρήσιμες στους μαθητές της κιθάρας και

- σε όσους ενδιαφέρονται να ακολουθήσουν το επάγγελμα του κατασκευαστή ή/και επισκευαστή κιθάρας.
- Για την μεσαιωνική αρχιτεκτονική της Ιταλίας του 15^{ου} αιώνα, στο ιστορικό κέντρο του Urbino (UNESCO), με το ομώνυμο πανεπιστήμιο από το 1506.
 - Για τη μοναδική αρχιτεκτονική των κτιρίων και την τέχνη του Antonio Gaudí στην Καταλονία, συμπληρώνοντας γνώσεις σχετικές με το μάθημα της Ιστορίας της Τέχνης.
 - Για τη ξεχωριστή αρχιτεκτονική της κρύπτης της Sagrada Familia και για το συμβολισμό κάθε σημείου του οικοδομήματός της, εσωτερικά και εξωτερικά, όπως παρουσιάζονταν σε διαδραστικά παιχνίδια γνώσεων στα iPad, που δόθηκαν σε κάθε ένα μαθητή.
 - Για τη ζωή, το έργο και τη φιλοσοφία της τέχνης του ζωγράφου S. Dali, μέσα από τα έργα του, τα σκίτσα που δημιούργησε, αλλά και την αρχιτεκτονική του χώρου και του κτιρίου της οικίας του, που σήμερα στεγάζει το μουσείο του. Έτσι, είδαν έργα του, που μέχρι τότε μελετούσαν μόνο στο μάθημα των καλλιτεχνικών.
 - Για την ιστορία του οχυρού της πόλης Figueres και τη συμβολή του στην προστασία της περιοχής από τις επιδρομές των Γάλλων το 1811.
 - Για την τοπική λαογραφία και τον τρόπο που αυτή αποτυπώνεται στα ιστορικά σωζόμενα κτίρια στην κάθε φιλοξενούσα πόλη, καθώς και για την τοπική ιστορία και οικονομία της.
 - Για το ιστορικό κέντρο της Μπολόνιας, με το ομώνυμο πανεπιστήμιο, το οποίο οι μαθητές επισκέφτηκαν. Γνώρισαν την ιστορία της πόλης, κατά την επίσκεψή τους στο Μουσείο Ιστορίας αυτής, στο αίθριο του οποίου πραγματοποιήθηκε συναυλία πιάνου από συμμαθητή τους, με τη αρωγή της τοπικής ελληνικής κοινότητας.
 - Για την αρχιτεκτονική των κτιρίων και των Παλατιών της Βενετίας, καθώς και για την τέχνη της Αναγέννησης, που είναι διάχυτη στην Βενετία και σε όλη την Ιταλία, αντικρίζοντας έργα που αναφέρονται στο κεφάλαιο «Αναγέννηση» (Ιστορία της Τέχνης).
 - Για τις παλαιοχριστιανικές εκκλησίες, όπως της Ραβένα και για τις απεικονίσεις σκηνών από την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη στις εκκλησίες εκείνης της εποχής, που διδάσκονται στην ιστορία της Βυζαντινής περιόδου στη Β' Γυμνασίου.
 - Για την ιδιαιτερότητα του κρατιδίου του Βατικανό, την ιστορικότητα του και την σημασία του στο σήμερα, αλλά κυρίως την τέχνη που ανέπτυξαν σπουδαίοι ζωγράφοι της Αναγέννησης εντός του παπικού κράτους, στα πλαίσια της θρησκευτικότητας.
 - Για την τέχνη του βιτρό, στις διάφορες δυτικού τύπου εκκλησίες που επισκέφτηκαν οι μαθητές, με την οποία ασχολούνται στην Ιστορία της Τέχνης.
 - Για την τέχνη του αραβουργήματος και την ιστορία του στην Ιβηρική χερσόνησο, μέσα από την επίσκεψη τους στο χώρο πολιτιστικής κληρονομιάς της Alhambra (UNESCO).

- Για τα προγράμματα σπουδών στα σχολεία των ξένων χωρών και τον τρόπο λειτουργίας και οργάνωσης του σχολείου σε άλλες χώρες. Όλα τα σχολεία ήταν μεγάλες σχολικές μονάδες των χιλίων περίπου μαθητών, με πολλές κατευθύνσεις για τους μαθητές (π.χ. τεχνικής κατεύθυνσης, κλασικής κατεύθυνσης, ξένων γλωσσών, κ.α.) με εγκαταστάσεις για άθληση, με αίθουσες ειδικά διαμορφωμένες για τη διδασκαλία των ξένων γλωσσών, εξοπλισμένες με διαδραστικούς πίνακες, με αρκετές αίθουσες με εξοπλισμό για τη διδασκαλία των Τ.Π.Ε. και αρκετούς χώρους για τους καθηγητές και τα διευθυντικά στελέχη της σχολικής μονάδας. Συγκεκριμένα, τα σχολεία στην Ισπανία εφαρμόζαν και το σύστημα διδασκαλίας *bilingual studies*, σύμφωνα με το οποίο οι μαθητές παρακολουθούν κάποια από τα μαθήματά τους στην αγγλική γλώσσα. Τέτοιες διδασκαλίες παρακολούθησαν και οι Έλληνες φιλοξενούμενοι μαθητές.
- Για την ιταλική και την ισπανική γλώσσα, με τις οποίες κάποιοι από τους μαθητές ασχολήθηκαν μετέπειτα, ερασιτεχνικά ή και επαγγελματικά, όπως μαρτυρούν οι ίδιοι στον ηλεκτρονικό τοίχο *radlet*. Η μαθήτριά Ζέφη γράφει: «Για εμένα, ξεκίνησε ως ενθουσιώδες πρότζεκτ με το σχολείο, ώστε να αποκτήσω άνεση με τα αγγλικά. Τελικά όχι μόνο αυτό έγινε, αλλά ανακάλυψα την αγάπη μου για τις ξένες γλώσσες...».

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ: Γενικές γνώσεις και δεξιότητες

Οι μαθητές κατά την ενασχόλησή τους με τις σχετικές εργασίες που πραγματοποίησαν πριν και μετά την επίσκεψη στην άλλη χώρα, αλλά και μέσα από την επαφή με τους μαθητές από Ιταλία και Ισπανία, απέκτησαν πολύτιμες γενικές γνώσεις και δεξιότητες. Αυτές είναι οι εξής:

- Εμπλούτισαν τις γνώσεις τους σχετικά με τις νέες τεχνολογίες. Έμαθαν, δηλαδή, να χρησιμοποιούν με ευχέρεια το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, να κάνουν παρουσιάσεις (*power point*), να δημιουργούν και να επεξεργάζονται βίντεο (*youtube, dailymotion*), να δημοσιεύουν τις παρουσιάσεις τους στο *authorstream*, να δημιουργούν ηλεκτρονική αφίσα (*glugster*) και να γράφουν στον ηλεκτρονικό τοίχο *radlet* (Μπαμπαλή, 2014; 2015).
- Εμπλούτισαν τις γνώσεις τους για τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, μέσα από τις ξεναγήσεις που παρακολούθησαν μαζί με τους ξένους φίλους τους, κατά την περίοδο που φιλοξενούνταν στην Ελλάδα.
- Αναπτύχθηκε η εξωστρέφεια σε εσωστρεφείς μαθητές και ενδυναμώθηκε η αυτοπεποίθηση και η αυτοεκτίμηση μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες και δυσκολίες ένταξης στο σχολικό περιβάλλον (Λεονταρή, 1998).
- Συνειδητοποίησαν ότι οι διαφορές μεταξύ των μαθητών αποτελούν θετικές πηγές για ανάπτυξη της προσαρμοστικότητάς τους και του αμοιβαίου σεβασμού, αλλάζοντας τη στάση τους τόσο μέσα στο σχολείο, όσο και μέσα στην κοινωνία (Δανοχρήστου Καίρη, 2014). Η μαθήτριά, Ασπασία, στη Β' Λυκείου τότε, αναφέρει στο *radlet*: «*Η αδελφοποίηση των σχολείων είναι κάτι που μένει αξέχαστο στη σχολική ζωή κάθε μαθητή διότι, μέσα από αυτή, γνωρίζει καινούργια παιδιά που αρχικά φαίνονται τόσο διαφορετικά, όμως στην πορεία αυτής της εμπειρίας καταλήγουν τόσο γνώριμα. Μαθαίνεις να*

προσαρμόζεσαι στη ζωή μιας οικογένειας, στον τρόπο ζωής της και στην κουλτούρα της που πολύ πιθανόν να διαφέρει από τα δεδομένα που μέχρι τώρα έχεις συνηθίσει!»).

- Καλλιέργησαν ικανότητες αξιολόγησης των συνομηλίκων τους, μέσα από τη διαδικασία επιλογής του μαθητή, που φιλοξένησαν στην οικογένεια.
- Ανέπτυξαν συνεργατικότητα και δημιουργική δράση, ενώ συνειδητοποίησαν την έννοια και την σημασία της ομάδας, ως ένα σώμα, μέσα από τις ομαδικές δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν σε Ελλάδα και εξωτερικό.
- Ανέπτυξαν κριτήρια αυτοαξιολόγησης και αξιολόγησης των μαθησιακών αποτελεσμάτων των εργασιών τους, μέσα από τις ομαδικές εργασίες που εκπόνησαν.
- Απέκτησαν ειδικές γνώσεις, που βασίζονται στις αρχές της μουσειοπαιδαγωγικής (Κόκκινος, κ.α. 2002).
- Ανέπτυξαν ισχυρές σχέσεις φιλίας και αλληλοϋποστήριξης, μεταξύ μαθητών διαφορετικής ηλικίας, μέσα στο οικείο σχολικό περιβάλλον, αφού στα προγράμματα αυτά συμμετείχαν μαθητές από διάφορες τάξεις του Γυμνασίου και του Λυκείου.
- Αναπτύχθηκαν σχέσεις φιλίας με μακροπρόθεσμες προεκτάσεις μεταξύ των μαθητών των δύο σχολείων και των οικογενειών τους, όπως φαίνεται και από τις μαρτυρίες των μαθητών στον ηλεκτρονικό τοίχο padlet. Παρατίθενται τα λόγια της μαθήτριας Ζέφης- Γ' Γυμνασίου τότε: «*Είδαμε εικόνες...., γνωρίσαμε ανθρώπους που δε θα ξεχάσουμε ποτέ, και κάναμε φιλίες που θα κρατήσουν πολύ καιρό ακόμα!*» και τώρα, μαθήτρια της Γ' Λυκείου, αναφέρει «*...ακόμη και τώρα κρατώ επαφές με τα παιδιά απ' το εξωτερικό, και θα τους συναντήσω πάλι σύντομα*». Επίσης, τα λόγια της Ιφιγένειας, που συμμετείχε και στα τρία προγράμματα: «*Έκανα φιλίες που θα κρατήσουν για μια ζωή και είχα την ευκαιρία να ζήσω αξέχαστες στιγμές.*», καθώς και τα λόγια του μαθητή, Ορφέα- Γ' Λυκείου τότε: «*...με το πρόγραμμα ανταλλαγής μαθητών ταξιδέψαμε στην Ιταλία. Εκεί γνωρίσαμε εξαιρετικά παιδιά, που ακόμα κρατάμε επαφές μαζί τους...Είναι μια εμπειρία που δε θα ξεχάσω ποτέ*». Η μαθήτρια της Γ' Λυκείου, Τζένη, δηλώνει μαζί με άλλα ότι: «*Το ταξίδι μου στην Ισπανία στην περιοχή του El Ejido μπορώ να πω ότι ήταν μοναδικό! Γνώρισα καινούργια μέρη, φοβερά αξιοθέατα, ενώ γεύτηκα και καινούργιες γεύσεις, ένα άλλο είδος κουζίνας, κάτι πολύ χρήσιμο και ενδιαφέρον για μένα, αφού το αντικείμενο της μαγειρικής είναι και ο επαγγελματικός μου προσανατολισμός. Επίσης, γνώρισα ανθρώπους με μοναδικούς χαρακτήρες που με αρκετούς από αυτούς, ενώ έχουν περάσει τρία χρόνια από τότε, έχουμε κρατήσει επικοινωνία, μιλάμε πολύ συχνά και θα συναντηθούμε σύντομα ξανά!*»
- Διαμορφώθηκαν θετικά αισθήματα εκτίμησης και σεβασμού απέναντι σε διαφορετικές κουλτούρες και κοινωνίες. Έτσι, κατανόησαν καλύτερα και τη δική τους ταυτότητα, τη γλώσσα, τα έθιμα και γενικά τα στοιχεία πολιτισμού (Gillera, et al 2017). Η μαθήτρια, Αιμιλία- Β' Λυκείου τότε, γράφει: «*Μας δόθηκε η ευκαιρία να γνωρίσουμε έναν διαφορετικό πολιτισμό και νέα άτομα*», ο Αλέξανδρος, μαθητής Γ' Γυμνασίου τότε, αναφέρει ότι: «*Η εμπειρία*

που ζήσαμε στην Μπολόνια ήταν αξέχαστη! Πήραμε μια γεύση από τον Ιταλικό πολιτισμό και την τοπική τους κουζίνα!», η μαθήτριά Ιφιγένεια, Β' Γυμνασίου τότε, γράφει: «...να διευρύνω τις γνώσεις μου σε σχέση με την μουσική, τις γλώσσες αλλά και με την πολιτισμική κληρονομιά της κάθε χώρας». Η απόφοιτος, Άννα, αναφέρει: «Το πρότζεκτ μας αφορούσε την ελληνική μουσική όπου είχαμε την ευκαιρία να παρουσιάσουμε στην Ισπανία. Παρουσίασα στο πιάνο έργα του Γιάννη Κωνσταντινίδη. Ήταν ένα πρωτόγνωρο συναίσθημα για εμένα, αφού ένιωθα ότι μεταδίδω την ενέργεια μου και τις γνώσεις μου για την ελληνική μουσική σε έναν ξένο πολιτισμό. Το θέαμα που προσέφερε το σχολείο μας ήταν συγκινητικό αφού τα παιδιά, οι γονείς και οι υπόλοιποι θεατές μας παρακολουθούσαν με αγάπη και θαυμασμό δένοντας τα συναισθήματά τους με τα δικά μας». Παρόμοια, ο μαθητής Νεκτάριος, φοιτητής του τμήματος Μουσικών Σπουδών τώρα, αναφέρει: «Τα προγράμματα ανταλλαγής μαθητών είναι μία εμπειρία ζωής. Η συναναστροφή με συνομηλίκους μας, με κοινές αλλά και πολλές διαφορετικές συνήθειες, ήθη και έθιμα, είναι κάτι μοναδικό. Μαζί τους είχαμε την δυνατότητα να γνωρίσουμε τον πολιτισμό της χώρας τους, την γλώσσα τους, την κουζίνα τους...Αξέχαστη είναι και η στιγμή που παρουσιάσαμε ελληνικά παραδοσιακά τραγούδια, συνθέσεις από λόγιους Έλληνες συνθέτες και τέλος, παραδοσιακούς χορούς από τα μέρη μας, στο δημοτικό θέατρο της πόλης που διαμείναμε (El Ejido). Σίγουρα, ήταν ο καλύτερος τρόπος να αναδείξουμε τον δικό μας πολιτισμό σε μία ξένη χώρα, όπως αντίστοιχα έπραξαν και εκείνοι».

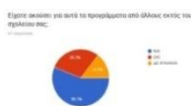
- Ισχυροποίησαν το βιογραφικό τους, μέσω της πιστοποίησης συμμετοχής σε τέτοια προγράμματα, αλλά και μέσω της εμπειρίας εκτέλεσης μουσικών έργων σε συναυλιακό χώρο, εκτός Ελλάδας. Συγκεκριμένα, ο μαθητής Δημήτρης- Β' Λυκείου τότε, φοιτητής σήμερα στο Κονσερβατόριο της Χάγης, γράφει στον ηλεκτρονικό τοίχο: «Μέσα από αυτή την ιδιαίτερη εμπειρία, μου δόθηκε η ευκαιρία να γνωρίσω εκπροσώπους της Ελληνικής Κοινότητας της Βολόγνα, καθώς και να παίξω κλασσικά έργα για πιάνο μέσα στο μουσείο Ιστορίας στο Palazzo Peroli di Bologna. Ήταν σίγουρα κάτι ξεχωριστό που θα θυμάμαι!». Η μαθήτριά της Γ' Λυκείου, Ζέφη, γράφει: «...και βρέθηκα να δουλεύω στο χώρο του τουρισμού! Μάλιστα η ανταλλαγή βοήθησε πολύ στην πρόσληψη μου στην πρώτη μου δουλειά!». Ο μαθητής Άγγελος, φοιτητής στο τμήμα Μουσικών Σπουδών Αθηνών αναφέρει ότι: «Επίσης χαίρομαι που μου δόθηκε η ευκαιρία να παίξω κομμάτια Ελλήνων συνθετών και να προβάλλω την ελληνική μουσική παράδοση εκτός Ελλάδας. Τέλος, χαίρομαι που μου δόθηκε η ευκαιρία να ταξιδέψω σε άλλη χώρα, να ζήσω σε ένα καινούργιο και διαφορετικό περιβάλλον και να ζήσω μια αξέχαστη εμπειρία ζωής!».

ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

Οι μαθητές κλήθηκαν να απαντήσουν σε ανώνυμο ερωτηματολόγιο, με εικοσιμία ερωτήσεις σχετικά με την εμπειρία τους, ως συμμετέχοντες σε αυτά τα

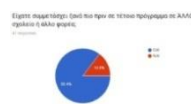
προγράμματα. Το ερωτηματολόγιο συντάχθηκε για ερευνητικούς και παιδαγωγικούς λόγους, με στόχο την αποτίμηση, μετά από ένα χρόνο από την ολοκλήρωση και του τελευταίου προγράμματος ανταλλαγής. Έτσι οι μαθητές αξιολόγησαν την εμπειρία τους πιο αντικειμενικά, χωρίς συναισθηματισμούς από τον απόηχο του ενθουσιασμού, μετά την επιστροφή τους από το εξωτερικό. Οι απαντήσεις είχαν την μορφή πολλαπλών επιλογών. Ο αριθμός των μαθητών που κλήθηκαν να απαντήσουν στις ερωτήσεις ήταν σαρανταδύο. Ανταποκρίθηκαν οι σαρανταέννας από αυτούς. Παρακάτω παρατίθενται οι ερωτήσεις και οι απαντήσεις που έδωσαν οι μαθητές με αποτύπωση σε ποσοστιαίο διάγραμμα.

1η: Είχατε ακούσει για αυτά τα προγράμματα από άλλους, εκτός του σχολείου σας; Οι 23 (56,1%) μαθητές απάντησαν ότι είχαν ακούσει, οι 12 (29,3%) ότι δεν είχαν ακούσει, ενώ οι 6 (14,6%) δήλωσαν ότι δε θυμούνται.

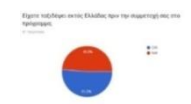
Σχήμα 1

2η: Είχατε συμμετάσχει ξανά πιο πριν σε τέτοιο πρόγραμμα σε ΆΛΛΟ σχολείο ή φορέα; Οι 35 (85,4%) από τους μαθητές δήλωσαν ότι δεν είχαν συμμετάσχει ξανά, ενώ οι 6 (14,6%) απάντησαν ότι είχαν συμμετάσχει ξανά σε ανάλογο πρόγραμμα.

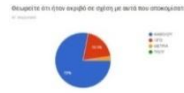
Σχήμα 2

3η: Είχατε ταξιδέψει εκτός Ελλάδας πριν την συμμετοχή σας στο πρόγραμμα; Οι 20 (48,8%) μαθητές απάντησαν θετικά, ενώ οι 21 (51,2%) δήλωσαν ότι δεν είχαν ταξιδέψει στο εξωτερικό πιο πριν.

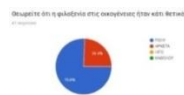
Σχήμα 3

4η: Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα ήταν ακριβό σε σχέση με αυτά που αποκομίσατε; Οι 32 (78%) δήλωσαν ότι δεν ήταν καθόλου ακριβό, οι 8 (19,5%) αξιολόγησαν ότι το πρόγραμμα ανταλλαγής ήταν λίγο ακριβό και μόνο ένας (2,4%) θεώρησε ότι ήταν μέτρια ακριβό.

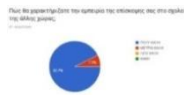
Σχήμα 4

5^η: Θεωρείτε ότι η φιλοξενία στις οικογένειες ήταν κάτι θετικό; Οι 31 (75,6%) μαθητές αξιολόγησαν τη φιλοξενία στις οικογένειες ως πολύ θετικό στοιχείο, ενώ οι 10 (24,4%) το χαρακτήρισαν αρκετά θετικό στοιχείο.

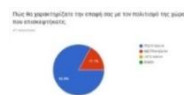
Σχήμα 5

6^η: Πώς θα χαρακτηρίζατε την εμπειρία της επίσκεψης στο σχολείο της άλλης χώρας; Οι 38 (92,7%), δηλαδή η πλειοψηφία των μαθητών, δήλωσαν ότι η επίσκεψη στο ξένο σχολείο ήταν μια πολύ καλή εμπειρία, ενώ μόλις 3 (7,3%) τη χαρακτήρισαν ως μέτρια εμπειρία.

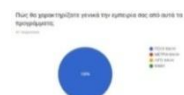
Σχήμα 6

7^η: Πώς θα χαρακτηρίζατε την επαφή σας με τον πολιτισμό της χώρας που επισκεφτήκατε; Οι 34 (82,9%) αξιολόγησαν θετικά την εμπειρία τους με τον πολιτισμό της άλλης χώρας, ενώ μόλις οι 7 (17,1%) τη χαρακτήρισαν ως μέτρια καλή.

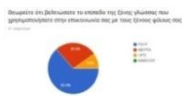
Σχήμα 7

8^η: Πώς θα χαρακτηρίζατε γενικά την εμπειρία σας από αυτά τα προγράμματα; Όλοι οι μαθητές απάντησαν ότι η εμπειρία συμμετοχής τους σε αυτά ήταν πολύ καλή.

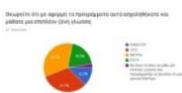
Σχήμα 8

9^η: Θεωρείτε ότι βελτιώσατε το επίπεδο της ξένης γλώσσας που χρησιμοποιήσατε στην επικοινωνία σας με τους ξένους φίλους σας; Οι 26 (63,4%) δήλωσαν ότι βελτίωσαν πολύ το επίπεδο των αγγλικών, οι 11 (26,8%) ότι τους πρόσφερε μέτρια βελτίωση και οι 4 (9,8%) μικρή βελτίωση.

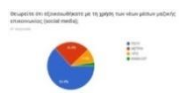
Σχήμα 9

10^η: Θεωρείτε ότι με αφορμή τα προγράμματα αυτά ασχοληθήκατε και μάθατε μια επιπλέον ξένη γλώσσα; Οι 14 (34,1%) θεώρησαν ότι αυτά τα προγράμματα τους επηρέασαν μέτρια, οι 13 (31,7%) λίγο, οι 8 (19,5%) δήλωσαν ότι επηρεάστηκαν πολύ, ενώ 5 (12,2%) καθόλου.

Σχήμα 10

11^η: Θεωρείτε ότι εξοικειωθήκατε με τη χρήση των νέων μέσων μαζικής επικοινωνίας (social media); Οι 26 (63,4%) θεώρησαν ότι τα προγράμματα αυτά τους βοήθησαν να εξοικειωθούν πολύ με τα social media, οι 10 (24,4%) μέτρια, οι 4 (9,8%) λίγο και μόνο ένας (2,4%) απάντησε ότι δεν τον βοήθησαν καθόλου.

Σχήμα 11

12^η: Πόσο σημαντικό θεωρείτε το γεγονός ότι στην σχολική σας ηλικία επισκεφτήκατε τουλάχιστον ένα μουσείο ή χώρο σχετικό με την μουσική κατά τη διαμονή σας στη φιλοξενούσα χώρα; Οι 37 (90,2%) μαθητές θεώρησαν πολύ σημαντική αυτή την εμπειρία, οι 3 (7,3%), μέτρια σημαντική εμπειρία και μόλις ένας (2,4%) είπε ότι ήταν λίγο σημαντική.

Σχήμα 12

13^η: Θεωρείτε ότι αποκομίσατε ειδικές γνώσεις μετά από τις επισκέψεις σας στα διάφορα μουσεία της άλλης χώρας; Οι 19 (46,3%) μαθητές αξιολόγησαν ότι αποκόμισαν πολλές ειδικές γνώσεις, οι 16 (39,1%) μέτριες ειδικές γνώσεις και οι 6 (14,6%) λίγες ειδικές γνώσεις.

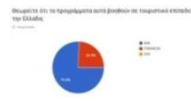
Σχήμα 13

14^η: Θεωρείτε ότι κατά τη διάρκεια απουσίας σας από το σχολείο χάσατε γνώσεις που ΔΕΝ μπορέσατε να αναπληρώσετε μετά; Όλοι οι μαθητές απάντησαν αρνητικά.

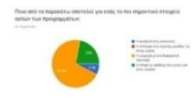
Σχήμα 14

15^η: Θεωρείτε ότι τα προγράμματα αυτά βοηθούν σε τουριστικό επίπεδο την Ελλάδα; Οι 31 (75,6%) απάντησαν ότι αυτά τα προγράμματα βοηθούν τουριστικά την Ελλάδα, ενώ οι 10 (24,4%) το θεωρούν πιθανό να βοηθούν.

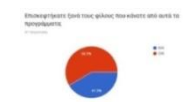
Σχήμα 15

16^η: Ποιο από τα παρακάτω αποτελεί για εσάς το πιο σημαντικό στοιχείο αυτών των προγραμμάτων; Οι 29 (70,7%) επέλεξαν «η γνωριμία με ένα διαφορετικό πολιτισμό», οι 9 (22%) επέλεξαν «η επαφή με εφήβους που μιλούν μια άλλη γλώσσα», ενώ μόλις 3 (7,3%) είπαν «η φιλοξενία στις οικογένειες».

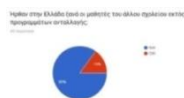
Σχήμα 16

17^η: Επισκεφτήκατε ξανά τους φίλους που κάνατε από αυτά τα προγράμματα; Οι 24 (58,5%) μαθητές απάντησαν ότι δεν ξαναεπισκέφτηκαν τους φίλους που έκαναν από τα προγράμματα, ενώ οι 17 (41,5%) δήλωσαν ότι τους ξαναεπισκέφτηκαν.

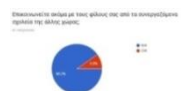
Σχήμα 17

18^η: Ήρθαν στην Ελλάδα ξανά οι μαθητές του άλλου σχολείου εκτός προγραμμάτων ανταλλαγής; Οι 34 (85%) απάντησαν ότι ξαναήρθαν οι ξένοι μαθητές, εκτός προγραμμάτων ανταλλαγής, ενώ οι 6 (15%) απάντησαν αρνητικά.

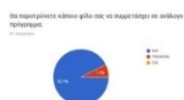
Σχήμα 18

19^η: Επικοινωνείτε ακόμα με τους φίλους σας από τα συνεργαζόμενα σχολεία της άλλης χώρας; Οι 37 (90,2%) απάντησαν ότι επικοινωνούν ακόμα με τους φίλους που έκαναν από την άλλη χώρα, ενώ μόλις οι 4 (9,8%) δήλωσαν ότι δεν έχουν επικοινωνία πια.

Σχήμα 19

20^η: Θα παροτρύνατε κάποιον φίλο σας να συμμετάσχει σε ανάλογο πρόγραμμα; Οι 37 (92,7%) δήλωσαν ότι θα πρότειναν σε φίλο τους να συμμετάσχει σε ανάλογο πρόγραμμα, ενώ μόλις οι 4 (7,3%) απάντησαν ότι πιθανόν να το πρότειναν σε φίλο τους.

Σχήμα 20

21^η: Θεωρείτε ότι τα προγράμματα ανταλλαγής μαθητών είναι μια καλή πρακτική να λειτουργούν στα σχολεία του 21^{ου} αιώνα; ΌΛΟΙ οι μαθητές απάντησαν ότι τα προγράμματα αυτά είναι μια καλή πρακτική να λειτουργούν στα σχολεία του 21^{ου} αιώνα.

Σχήμα 21

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι πάνω από τους μισούς συμμετέχοντες μαθητές είχαν ξανακούσει για τέτοιου είδους προγράμματα ανταλλαγής μαθητών, αλλά οι περισσότεροι από αυτούς δεν είχαν συμμετάσχει πιο πριν σε κάποιο ανάλογο πρόγραμμα, ενώ οι μισοί από τους συμμετέχοντες δεν είχαν ταξιδέψει καθόλου εκτός Ελλάδας. Οι τρεις στους τέσσερις μαθητές θεωρούν ότι το κόστος συμμετοχής σε αυτά τα προγράμματα δεν ήταν καθόλου ακριβό και χαρακτηρίζουν τη φιλοξενία στις οικογένειες ως ένα θετικό στοιχείο αυτών των προγραμμάτων. Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες μαθητές χάρηκαν από την επαφή τους με τον πολιτισμό της χώρας που επισκέφτηκαν και σχεδόν όλοι χαρακτήρισαν πολύ καλή εμπειρία την επίσκεψή τους στο ξένο σχολείο. Ένα μεγάλο μέρος των μαθητών θεωρεί ότι μέσω της συμμετοχής τους σε αυτά τα προγράμματα εξοικειώθηκαν με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, ενώ

παράλληλα βελτίωσαν πάρα πολύ το επίπεδο των αγγλικών τους, γλώσσα στην οποία επικοινωνούσαν με τους συνομηλίκους τους. Για αρκετούς μάλιστα από τους μαθητές, η επαφή με τον άλλο πολιτισμό και τη γλώσσα του, τους ενέπνευσε να ξεκινήσουν την εκμάθηση ιταλικών ή ισπανικών. Οι περισσότεροι μαθητές θεώρησαν ιδιαίτερης σημασίας ότι, ως μαθητές Μουσικού Σχολείου, κατά τα σχολικά τους χρόνια, επισκέφτηκαν χώρους μουσικής, μουσεία συνθετών και μουσεία μουσικών οργάνων στη φιλοξενούσα χώρα. Ενώ, λιγότεροι ήταν εκείνοι που θεώρησαν ότι η επίσκεψή τους σε άλλης θεματολογίας μουσεία τους παρείχε εξειδικευμένες γνώσεις. Οι τρεις στους τέσσερις μαθητές περίπου εξέφρασαν την άποψη ότι η γνωριμία με έναν καινούργιο πολιτισμό είναι το πιο σημαντικό στοιχείο αυτών των προγραμμάτων. Παρατηρούμε λοιπόν ότι οι απαντήσεις των μαθητών δείχνουν ότι επετεύχθησαν οι στόχοι υλοποίησης των προγραμμάτων ανταλλαγής μαθητών, όπως αναφέρθηκαν στην αρχή του κειμένου.

Σημαντικό γεγονός αποτελεί ότι πάνω από τους μισούς μαθητές επισκέφτηκαν ξανά σε άλλη χρονική στιγμή τους φίλους τους στις ξένες χώρες, ενώ το ποσοστό των ισπανών και ιταλών μαθητών που επισκέφτηκαν τους Έλληνες φίλους τους σε άλλη περίοδο αυξάνεται στο 85%. Αυτά τα δύο τελευταία στοιχεία δείχνουν την μεγάλη επιτυχία των ανταλλαγών μαθητών με μαθητές ευρωπαϊκών σχολείων, διακρίνοντας αυτά από τα συνηθισμένα προγράμματα επίσκεψης σε μια άλλη χώρα, αφού δημιουργούν τόσο στενούς και δυνατούς δεσμούς φιλίας μεταξύ ατόμων από άλλους πολιτισμούς. Αυτό επιβεβαιώνει και η απάντηση που έδωσε η πλειοψηφία των μαθητών, που δήλωσε ότι επικοινωνούν ακόμα και σήμερα μετά από χρόνια με τους ξένους φίλους τους. Για αυτό και σχεδόν όλοι δηλώνουν ότι θα παρότρυναν άλλο συνομήλικό τους να συμμετάσχει σε ανάλογο πρόγραμμα ανταλλαγής μαθητών. Παράλληλα, τα προγράμματα αυτά συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας, όπως δήλωσαν οι τρεις στους τέσσερις μαθητές, ενώ όλοι συμφωνούν ότι οι ανταλλαγές μαθητών μεταξύ σχολείων άλλων χωρών είναι μια καλή πρακτική για να λειτουργεί στα σχολεία του 21^{ου} αιώνα. Αυτό, δυστυχώς, έρχεται σε αντίθεση με τον πρόσφατο περιορισμό που έθεσε η υπουργική απόφαση (Υ.Α. 210317/30-11-17), η οποία δεν κάνει καμία αναφορά στο θεσμό των ανταλλαγών μαθητών με ευρωπαϊκά σχολεία.

Αξιοσημείωτο είναι ότι όλοι οι μαθητές χαρακτήρισαν τη γενική εμπειρία συμμετοχής τους σε τέτοιου είδους προγράμματα ως πολύ καλή. Αυτό, άλλωστε, επιβεβαιώνουν και τα λόγια του μαθητή, που έγραψε στον ηλεκτρονικό τοίχο τις εντυπώσεις του, μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος ανταλλαγής με το σχολείο του San Benedetto del Tronto, της Ιταλίας. Θάναος: *«Μέσα από το πρόγραμμα eTwinning, ένα παιδί μπορεί να αποκομίσει εμπειρίες και αναμνήσεις που θα του μείνουν για μια ζωή. Ακόμη, το πρόγραμμα μπορεί να αποτελέσει αρχή για την δημιουργία μίας φιλίας με έναν συνομήλικό σου που υπό άλλες συνθήκες δεν θα είχες την ευκαιρία να γνωρίσεις. Ελπίζω να έχουν την ευκαιρία να ζήσουν ό,τι ζήσαμε εμείς και τα νεότερα παιδιά του σχολείου μας ή των άλλων σχολείων της χώρας, έτσι ώστε στο μέλλον το "πρόγραμμα ανταλλαγής μαθητών" να καθιερωθεί και να*

αποτελεί θεσμό». Η μαθήτρια Νικολίνα, Γ' Γυμνασίου τότε, αναφέρει, ως μαθήτρια της Γ' Λυκείου τώρα ότι: «...Ένα από αυτά είναι η ομαδικότητα, στο πλαίσιο κοινών εργασιών με τους συμμαθητές μου αλλά και με τους μαθητές από το σχολείο της άλλης χώρας...μου έδωσε την δυνατότητα να καταλάβω καλύτερα τον δικό μου πολιτισμό. Γνώρισα ανθρώπους και έκανα φίλους, που θα κρατήσουν για μια ζωή...Τα προγράμματα ανταλλαγής μαθητών προσφέρουν γνώσεις και εμπειρίες που δυστυχώς τα δημόσια σχολεία από μόνα τους δεν μπορούν να προσφέρουν». Η Ασπασία, Γ' Γυμνασίου τότε και φοιτήτρια τώρα, γράφει: «Μια εμπειρία μοναδική για κάθε άνθρωπο. Στιγμές που δεν θα ξεχαστούν, φιλίες που δεν θα χαθούν και γνώσεις που θα είναι πάντα μέσα μας. Γνωρίσαμε έναν καινούργιο τρόπο ζωής και μπήκαμε για λίγο στις ζωές άγνωστων ανθρώπων που ωστόσο έμοιαζαν τόσο δικοί μας. Το πρόγραμμα της ανταλλαγής εύκολα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα μαγικό ταξίδι που, όσοι το ζήσουν, θα είναι πραγματικά τυχεροί!». Η μαθήτρια Άννα, φοιτήτρια στην Αγγλία σήμερα, γράφει ότι: «Η εμπειρία μου με τα πρότζεκτ ανταλλαγής μαθητών ήταν μια από τις πιο όμορφες εμπειρίες που έχω βιώσει. Μοναδική εμπειρία ήταν και η διαμονή των ξένων παιδιών που φιλοξενήσαμε στην Ελλάδα, όπου είχαμε την ευκαιρία να τους δείξουμε τη χώρα μας και την καθημερινότητά μας. Κατά τη γνώμη μου τέτοιου είδους πρότζεκτ θα πρέπει να προωθούνται κάθε χρόνο ώστε να δημιουργούνται αυτές οι πύλες γνωριμίας με νέους πολιτισμούς».

Τέλος, ο μαθητής Πάνος, Γ' Λυκείου τότε, και φοιτητής της Ιταλικής Φιλολογίας σήμερα, γράφει: «Δεν υπάρχουν λόγια να περιγράψουν τα οφέλη μιας μαθητικής ανταλλαγής κατά την εφηβική ηλικία. Μπορώ να πω το πόσο μου άλλαξε την ζωή και τον τρόπο που βλέπω τα πράγματα γύρω μου και ότι εμπλούτισε την καθημερινότητά μου με δραστηριότητες όχι τόσο κοινές με συνομήλικούς μου. Πράγματα όπως τα ταξίδια σε πολλές χώρες, η μελέτη ξένων γλωσσών και η ενεργή συμμετοχή μου στον εθελοντισμό σε Ελλάδα και εξωτερικό. Και από τα πιο σημαντικά, είναι ότι ακόμα και τώρα μετά από 4 χρόνια, αυτή η τότε γνωριμία με τον μαθητή που έκανα την ανταλλαγή, κατέληξε σε μια ισχυρότατη φιλία. Μου πρόσφερε γνωριμία με το διαφορετικό, αποδοχή, κατανόηση. Επαφή με κάθε πτυχή ενός άλλου πολιτισμού. Εξάσκηση της ξένης γλώσσας μέσω πρακτικής. Επίγνωση και υιοθέτηση της εναλλακτικής και πολυπρόσωπης προσέγγισης τέτοιου τύπου μάθησης. Προσωπική ανέλιξη που βοηθάει σε μια ενισχυμένη αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση. Ωριμότητα και κοινωνική αίσθηση, που πηγάζουν από την ανάγκη επίλυσης προβλημάτων έξω από τα οικογενειακά πλαίσια και το comfort zone του κάθε μαθητή. Η ενσωμάτωση σε μια άλλη οικογένεια επίσης συμβάλλει στην ανάπτυξη δυνατής φιλίας ανάμεσα στους μαθητές, προωθώντας την εκτίμηση του Σπιτιού και της Οικογένειας. Μετά από την ολοκλήρωση του προγράμματος οι μαθητές αποκτούν την ικανότητα να αναπτύξουν ανεξάρτητες απόψεις, να πάρουν σοβαρές αποφάσεις και να προσπαθούν να πετύχουν νέους στόχους. Οι μαθητές που συμμετέχουν σε προγράμματα ανταλλαγής, τείνουν να προσαρμόζονται πιο εύκολα σε «ξένο» περιβάλλον. Οι εργοδότες σε όλους σχεδόν τους τομείς βλέπουν ευνοϊκά την

εμπειρία που αποκτά κάποιος ενώ ζει στο εξωτερικό και τη γνώση που αποκτάται από την επαφή με άλλη γλώσσα και πολιτισμό. Η αυξημένη πίεση επικοινωνίας και σχέσης με άλλους αναπτύσσει την επίγνωση της ομαδικής δυναμικής και της προσωπικής ευαισθησίας έναντι άλλων. Η επιτυχής ολοκλήρωση του προγράμματος αποτελεί ένα εξαιρετικό μέτρο προσωπικής ευελιξίας, που περιλαμβάνει την ικανότητα επίτευξης συμβιβασμού, την εστίαση και την επιτυχία μέσα από δύσκολους καιρούς. Το καλύτερο όπλο κατά του ρατσισμού, υπέρ της διεύρυνσης των οριζόντων του κάθε μαθητή».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Δανοχρήστου Καίρη, Μ. (2014). *Διαπολιτισμική Αγωγή*. Αθήνα: Orpheus editions.

Κόκκινος, Γ., Αλεξάκη, Ε. Σάκκη, Κ., (επιμέλεια). (2002). *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη μουσειακή αγωγή*. Αθήνα: εκδ. Μεταίχμιο.

Λεονταρή, Α. & Γιαλαμάς, Β. (1998). Η αυτοαντίληψη των παιδιών προ-εφηβικής ηλικίας. *Σύγχρονη Εκπαίδευση: Τρίμηνη Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 100, 61-68. Διαθέσιμο online: <http://ejournals.lib.auth.gr/1105-3968/article/view/3405> (προσπελάστηκε στις 4/1/18).

Ματσαγγούρας, Β. (2011). *Η Καινοτομία των Ερευνητικών Εργασιών στο Νέο Λύκειο*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Μαρκέα, Γ., Μανιτάκη, Θ., Χαρατσή, Μ. Ι., & Μπαμπαλή, Α. (2015). *Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πιάνο (Υποχρεωτικό πιάνο και πιάνο ως ατομικό όργανο επιλογής) του θεματικού πεδίου: Μουσικά όργανα Γυμνασίου (πιάνο) Μουσικών Σχολείων*. Αθήνα: ΙΕΠ.

Μπαμπαλή, Α. (2014). Οι ΤΠΕ ως βοηθητικά εργαλεία για την επίτευξη συνεργασίας μεταξύ σχολείων ευρωπαϊκών χωρών μέσω προγραμμάτων e-Twinning. *Πρακτικά 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου eTwinning Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στα συνεργατικά σχολικά προγράμματα*, Πάτρα, 176-181.

Μπαμπαλή, Α. (2015). Δύο λαοί, δύο μουσικοί πολιτισμοί της Μεσογείου ενώνονται με τη βοήθεια των ΤΠΕ μέσα από ένα πρόγραμμα e-Twinning. *Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου eTwinning Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στα συνεργατικά σχολικά προγράμματα*, Πάτρα, 241-246.

Υ. Α. 210317/30-11-2017 (Εκδρομές-μετακινήσεις μαθητών Δημόσιων και Ιδιωτικών σχολείων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης εντός και εκτός της χώρας).

Gillera, A. & Pateraki, I. & Scimeca, S. & Morvan, C. (2017). *Building a culture of inclusion through eTwinning*. Brussels: Central Support Service for eTwinning- European Schoolnet.

Padlet, 2014. <https://padlet.com/musicteacher/g5l1xshbdrce>.

Padlet, 2015. <https://padlet.com/musicteacher/l4i7odcmdv24>.

Padlet,

2018. <https://padlet.com/musicteacher/schoolexchangesMusicschoolofPiraeus>.